

«Відродження Києво-Могилянської академії сьогодні було б неможливим» *

71 рік прожила за «зачиненими дверима» навчальна інституція, яка ще за доби козацтва мала найбільший, окрім церкви, вплив на розвиток освіти, науки і культури нашого народу. В її стінах навчалися Григорій Сковорода і Юрій Хмельницький, Іван Мазепа і Пилип Орлик, Максим Березовський, Лазар Баранович, Іван Григорович-Барський та ін. У 20-х роках минулого століття приміщення Духовної академії на Подолі були передані штабу Дніпровської військової флотилії, а Старо-академічний корпус - Академії наук України. Лише 19 вересня 1991 року підписано перший документ про відродження незалежного вищого навчального закладу - університету «Києво-Могилянська академія». Людина, яка зуміла відродити і поставити «на ноги» Могилянку, за освітою журналіст, знаний літературний критик і викладач, президент УКМА - Вячеслав Степанович Брюховецький, який сьогодні є гостем нашої редакції.

«Українські студенти цікавіші за канадських»

- Нині щороку з'являється кілька десятків нових навчальних закладів, а в роки становлення нашої незалежної держави це було чи не перше відкриття нового ВНЗ. Як виникла ідея відродження академії?

Один рік життя я присвятив політиці, коли брав участь у створенні Руху, виступав у різних аудиторіях з національно-визвольними ідеями. Фактично в моїй оселі написана рухівська партійна програма. Бачив, наскільки політика є важливою справою, але зрозумів також і те, що не зможу бути взірцевим політиком, таким, як він є для мене в ідеалі. Тому після I з'їзду Руху

* Столиця. - 2002. - № 29. - С. 6.

поїхав викладати в Америку на запрошення Ратгерського університету. Згодом викладав у Канаді. І, спостерігаючи за американськими та канадськими студентами, мимоволі порівнював їх з нашими (пан В'ячеслав читав лекції в Інституті літератури, на факультеті журналістики тодішнього КДУ імені Т. Шевченка та в Інституті культури. - *Авт.*). За кордоном добре налаштована організація навчального закладу і створено прекрасну матеріальну базу, однак українські студенти набагато цікавіші у спілкуванні і навчанні. Саме тоді в мене з'явилась ідея відродити Києво-Могилянську академію і зробити кращий університет, ніж за океаном. Пам'ятаю, в інтерв'ю одній канадській газеті я сказав про це, але то була лише ідея, яка могла і не зреалізуватися.

- Ви вивчали історію академії?

- Читав. Мене колись одна журналістка запитала: «Ви ще в школі хотіли відродити Могилянку?» На що я відповів: «Ні, в школі я хотів бути футболістом». Лише на початку 1991 р., коли повернувся в Україну, це було після знаменитого студентського голодування, я мав прямий ефір з активними учасниками цієї акції, і запитав у них: «Вам політика не заважає вчитися?». Їхня відповідь стала поштовхом до відродження УКМА: «Нам головне побудувати незалежну Україну, а вчитися будемо потім». І тут я вжахнувся. Ми вже маємо досвід, коли неосвічені люди приходять будувати державу, що, на жаль, ми і сьогодні спостерігаємо в певних аспектах.

- Відкрити ВНЗ з таким широким напрямом - справа не з легких...

- Після невдалих спроб проштовхнути цю ідею серед своїх партійних друзів я почав шукати людину, якій це вигідно зробити. Наближалися вибори Президента України. Через Івана Драча я домовився про виступ до перерви на I Форумі української інтелігенції, де був присутній і Леонід Кравчук. Там і розповів про свою ідею. Через кілька днів було підписано розпорядження про відновлення Києво-Могилянської академії.

Що вдалося вчора - неможливо сьогодні

- Якби зараз, коли позаду десять років і ви вже знаєте, так би мовити, всю «кухню» створення, взяли б за відродження цього закладу?

- Сьогодні ніхто б цього не зміг зробити, та й я не взявся б, оскільки це просто неможливо.

- Даруйте, на очах відкриваються сотні навчальних закладів, тільки юридичних більше півсотні...

- Але в такому сенсі, як створення академії в 1991-1992 рр., - нині не вдасться. По-перше, ми б не відсудили будинків на Подолі. По-друге, важливу роль зіграв випадок, який вдруге може й не трапитися. Свого часу мером Києва був Микола Лаврухін, з яким ми вперше обійшли всю територію Могиланки, і він сказав: «Ми це зробимо, і то буде великий університет». Другою людиною, яка допомогла, був Олександр Омельченко. За три місяці (!) він відремонтував будинки академії, і 24 серпня 1991 р. відбулося офіційне відкриття університету «Києво-Могиланська академія».

- Коли ви боролися за виселення військового училища, за вас вступилася вся київська громадськість. Гадаєте, сьогодні не підтримали б?..

- Питання виселення військового училища не було кардинальним. Міністр оборони Костянтин Морозов ухвалив закрити училище на користь академії. Однак я не погодився на миттєве виселення курсантів. Адже це діти нашої країни і викинути їх на вулицю - означає зробити потенційними ворогами української держави. Вони прийшли вчитися. Відтак, вирішили поступово закривати училище, не набираючи студентів на перший курс. Так ми співіснували чотири роки.

Крім того, якби віддали тоді всі будинки на Подолі, то я б не мав коштів на ремонт. Питання в тому, наскільки сьогоднішня старо-нова бюрократія дала б мені свободу, яку я дістав у 90-х роках. Мова йде про перший статут університету, де записані всі свободи, які не існують навіть у кращих ВНЗ світу. Звісно, сьогодні жоден юрист не пропустив би такого документа. Тоді, оскільки вже все зареєстровано, легше було відстоювати реально зафіксовані свободи. При всій залежності, яка існує у будь-якому навчальному закладі, насамперед від закону і від Міністерства освіти, унікальність нашої академії в тому, що ми підпорядковуємося безпосередньо Кабінету Міністрів.

- Сьогодні це унікальність і Національного університету імені Тараса Шевченка...

- Вони пішли слідом за нами.

Лідер на освітньому полі

- А професорські мантиї? Мова про те, чи відчуває себе Києво-Могиланська академія сьогодні лідером освітнього поля України?

- Безперечно. Візьмімо лише головну нашу інновацію, яку ніхто з українських ВНЗ досі не впровадив - це вступ. Лише три університети: Києво-Могиланська академія і наші дві колишні філії - Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили та національний університет «Острозька академія» - користуються нею. Щороку в другу неділю липня відбуваються вступні іспити до УКМА. Тести перевіряються привселюдно, тобто вступники та їхні батьки можуть бути присутні. Думаю, це приклад того, що об'єктивна оцінка знань і некорумпований прийом абітурієнтів можливий в Україні. Цього року відкрита перевірка супроводжувалася прямою трансляцією в Миколаєві. Нинішня вступна кампанія особлива ще й тим, що майбутній студент може скористатися правом вступу відразу на дві спеціальності. Навіть якби я побажав посприяти комусь із родичів - це неможливо.

- Цікавий феномен спостерігаємо в нашій освіті: сила-силенна інститутів, університетів готують юристів, відкрилось близько 30 кафедр журналістики, у тому числі й у Києво-Могиланській академії...

Я би не драматизував ситуацію з кількістю: університетів повинно бути багато. В Америці, між іншим, дуже сильна система вищої школи, і вона вельми різноманітна. Є слабенькі університети, схожі на наші провінційні технікуми. Диплом такого університету роботодавець серйозно не сприймає. У нас можливе збільшення навчальних закладів, але не зроблено другий крок: аби все це успішно функціонувало. Знаєте, коли я чую по радіо, що після закінчення навчання випускник отримує диплом міжнародного зразка, розумію, що це неправда. Немає такого диплома, є тільки оформлення диплома міжнародного зразка. За кордоном взагалі не існує такого поняття. Є інше - визнання кредитів університетів. Окрім нашого закладу, на жаль, ніхто не використовує кредити. Кредит - це вага навчального курсу. Кожен курс має від півкредита до чотирьох. Це еквівалент будь-якому курсу в інших університетах. Це і є міжнародне визнання.

- Ваші кредити визнають?

- Так. Скажімо, зарубіжний студент приїжджає до нас і вчиться 1, 2, 3, 4 курси, їде додому і йому зараховуються ці курси в його навчальному закладі. Ми видаємо два дипломи: державний і диплом академії. Останній видається тільки в урочистій обстановці, випускники одягнуті в мантиї, президент академії особисто тисне їм руку. Це певний ритуал. В англійських університетах, де зберігаються традиції, студент стає на коліно перед ректором, і той кладе на нього свою булаву. У нас простіше. Але одного разу наша студентка після закінчення бакалаврату дістала грант і вступила до Оксфордського університету. Купила квиток на один день раніше від конвокації і прийшла до мене, аби отримати цей документ раніше. Державний диплом їй видали, а диплом університету - тільки наступного дня. Виявилось, що в Англії вимагають саме диплом академії, і тільки з ним тебе зараховують студентом даного навчального закладу. Але ми не порушили правило, видали їй ксерокопію, а диплом університету вона отримала на руки через рік.

- Ви досить консервативно проводите освітянську політику...

- Освіта завжди повинна бути консервативною. Змінюватися вона має поступово. Якщо ж говорити в тому сенсі, що ми досягли певних результатів і на цьому зупинимося, то це не так. Нині падає наука, але не інтерес до неї. Ми багато працюємо над ідеєю єдності навчання і наукових досліджень, але до кінця вона ще не зреалізована. Щороку після проведення тижня науки ми видаємо два томи доповідей, шоста частина з яких належить студентам.

«Найбільше пишаюся, що я слюсар п'ятого розряду»

- Як поєдналися в Брюховецькому прогресивність журналістської натури з усвідомленням консерватизму в освітянській роботі?

- Коли є клепка в голові, а я сподіваюсь, у мене вона є, то зможеш. Загалом, є дві визначальні речі в житті кожного: що тобі батьки вклали в генотип і як обставини тебе сформували. Я щасливий, що мав таких батьків. Мати ще жива, батько помер, а обидва діди були репресовані. Чого вони мене навчили? Працювати. Вони були бідні люди, обоє - діти «ворогів» народу і зазнали в своєму житті багато переслідувань.

- Не можна оминати ваше літературне життя. Бачите, що сьогодні відбувається в літературній критиці. Іван Дзюба, скажімо, залишився там, а ви пішли...

- Найбільше пишаюся тим, що я слюсар п'ятого розряду. У мене лежить чотири незавершені книги про неокласиків. Лише одну встиг написати - про Миколу Зерова. Для мене феноменом у сьогоднішній літературі є вагомий позалітературний факт. У моїй книзі є розділ про часи, коли Ліні Костенко було заборонено друкуватись. Як жила література без Костенко? Вона розвивалася. Сьогодні її надрукує будь-хто, тільки дай. У неї лежать у шухляді кілька романів, але вона їх не друкує. Чому? Ключовим стрижнем тут є рядки самої поетеси:

**Гряде неоцинізм -
Я в ньому не існую.**

Звичайно, якби всі стали в таку позицію, то як жити далі? З другого боку, мусить бути така сильна постать. У майбутньому маю намір написати книгу про літературний феномен існування Ліни Костенко і всіх нас у добу неоцинізму.

- Дякуємо за розмову, пане В'ячеславе, і бажаємо всіх благ у ваших починаннях.

Розмову вела
Валентина Юрчишина